

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№6(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 284 sahifa,
1-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Milliy xarakter tushunchasining pedagogik va aksiologik talqini.....	10
<i>Usmonova Muattar Bahadirjonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'zini o'zi anglashida muloqotning o'rni	14
<i>Yaxshiboyeva Zuhra, Pardayeva Munisa</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy usullari	17
<i>Dilsora Shodmonova</i>	
Педагогические предпосылки развития билингвизма у детей в дошкольных образовательных учреждениях	24
<i>Истамова Нигора Азимжановна</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida neyrogimnastika texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik asoslari.....	29
<i>Saidova Nigora Olimovna, G'ulomova Shaxnoza Abdusalom qizi</i>	
Jismoniy tarbiya va sport: iqtidorli yoshlarni tanlash, saralash va ularni maqsadli tayyorlashning zamonaviy yo'llari.....	32
<i>Muxamedjanov Shovkat Muxrumovich</i>	
Yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasida tarixiy xotira, milliy meros va qadriyatlardan foydalanishning pedagogik asoslari.....	36
<i>Nomozov Muhammadyusuf Meyliqul o'g'li</i>	
Sport tashkilotlarida rahbarlik qilish va boshqarish.....	40
<i>Artikov Xayrulla Baxtiyarovich</i>	
Formation and Development Stages of Terminology as a Scientific Discipline	44
<i>Lola Mannobova</i>	
Lexicographic Features of Onomastic Units in English and Uzbek Dictionaries	48
<i>Berdiyeva Mashhura Tulqin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining qobiliyat, qiziqish va o'rganish usullarini hisobga olgan pedagogik metodlar va dars rejaları	51
<i>Abdullaeva Gulmira, Egamberganova Yorqinoy Ollobergan qizi</i>	
Disputning ingliz romanlaridagi pragmatik va lingvokulturologik ko'rinishlari	55
<i>Abdumalikova Diyoraxon Rafiqjon qizi</i>	
O'yin texnologiyalarining aqliy rivojlanishida muammolari bo'lgan bolalar ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni	59
<i>Abdunazarov Abdumutal Olimovich</i>	
Auditoriyada va auditoriyadan tashqari jarayonda talabalar ijtimoiylashuvini rivojlantirish mexanizmlari	64
<i>Alimova Gulrux Farhod qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda interaktiv o'yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari	70
<i>Axtamova Mohinur O'tkir qizi</i>	
Oilaviy zo'ravonlikka uchragan ayollarni qo'llab-quvvatlashda mahalla va ijtimoiy xizmatlarning o'rni	74
<i>Dumarova Gulfira Kozimbekovna, To'liqinova Muxlisaxon Jamshid qizi</i>	
O'zbek milliy romanchiligida tarixiy haqiqat va badiiy talqin (Xayriddin Sultonning "Yaldo kechasi" romani misolida)	78
<i>G'aybulloyeva Parvina Samandar qizi</i>	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ faoliyatning ontogeneza shakllanishi	82
<i>Hamraqulova Durdona Dilshod qizi</i>	
Neuroeducation va Phygital Learning asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faolligini rivojlantirish metodikasi	87
<i>Hikmatova Yulduz Nuritdinovna</i>	

Autizm spektri buzilgan bolalarning ijtimoiy-pedagogik moslashuvining nazariy asoslari	91
<i>Shodmanxojiyeva Iroda Ne'matulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda o'yin texnikalarining roli	95
<i>Jamolova Farida Fatillo qizi</i>	
Ta'lim qardosh tillarga yo'naltirilgan mtt direktorining boshqaruv kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida)	98
<i>Jumagulova Gulziya Madiyarovna</i>	
Oliy ta'limda talabalarning raqamli taqdimot va ommaviy nutq ko'nikmalarini axborot texnologiyalari vositasida takomillashtirish	103
<i>Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'yin texnologiyalari orqali nutq malakalarini rivojlantirish	107
<i>Maqsuda Maxsudovna Murodova</i>	
O'zbek tilida "nur" so'zining ko'chma ma'nolari	113
<i>Maxbuba Axatova</i>	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda raqamli texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	116
<i>Misirova Nodira Tovbayevna, Nosirova Dilfuza Sa'dullayevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutqini shakllantirishdagi qiyinchiliklar	120
<i>Nabiyeva Xilola Abdulmuratovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviy-ma'rifiy qiyofasini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari... ..	123
<i>Niyozova Maftuna Normaxmat qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida ekologik tafakkurni shakllantirish.....	126
<i>Norbo'tayeva Iroda Yunusovna</i>	
Suzish vositalari yordamida talabalarning qo'l va oyoq mushaklarini rivojlantirish metodikasi	130
<i>Nosirov Sardor To'lqinjon o'g'li</i>	
Bo'lajak pedagoglarning metakognitiv kompetensiyasini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	134
<i>Nosirova Ra'no Xamidovna</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	137
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar nutqida noverbal vositalarning roli.....	142
<i>Qurbanova Surayyo Tuynazar qizi, Maqsudboyeva Dilbar Olimjon qizi</i>	
Texnologiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvning pedagogik zarurati va nazariy asoslari	146
<i>Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich</i>	
O'zbekistonning zamonaviy ta'lim muhitida o'zbek-rus bilingvizmi sharoitida o'quvchilar nutqining psixolingvistik xususiyatlari.....	149
<i>Qurdasheva Bonu Bexzod qizi</i>	
Xorij olimlari tadqiqotlarida prosotsial xulq-atvor namoyon bo'lishining o'rganilishi	153
<i>Rahimova Sarvinoz Odilboy qizi</i>	
Musiqqa fanlarini o'qitishda inquire-based learning texnologiyasidan foydalanish metodlari.....	157
<i>Raximova Dilbar Rizakulovna</i>	
Maktab rahbarining qaror qabul qilish uslubi pedagogik jamoa ijtimoiy faolligini rivojlantirish omili sifatida..	161
<i>Raximova Maryam O'tkir qizi</i>	
Yosh sportchilarda yurak-qon tomir tizimining morfofunksional adaptatsiyasi va sportchi yuragi fenomeni..	173
<i>Alimova Nasiba Adxamovna</i>	
Mintaqaviy iqtisodiyotda turizm klasterlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	179
<i>Kurbonova Kamola Ilxomovna</i>	
Nutq madaniyati va notiqlik san'ati	183
<i>Mamadaliyeva Lola Shailyasovna</i>	
Molekulyar fizikada klasster yondashuvi asosida masalalar yechish samaradorligini oshirish	188
<i>Mirzamuratov Baxodir Fayzullayevich</i>	
Oliy o'quv yurtlari, sport tashkilotlari va sport marketingi tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning zarurati.....	192
<i>Samatov Javlonbek Abdukayumovich</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini texnologiya darslarida turli materialdan amaliy ishlarni tashkil qilish metodikasi	195
<i>Sanakulov Xamrakul Rizakulovich, O'roqova Nigina Botirjon qizi, Xoliqulova Ozoda Shuxratovna</i>	
Modern Teaching Methods in English Language Learning.....	199
<i>Sarvinoz Abdulhakimova</i>	
Erkin Vohidov ijodining o'rganilishi	202
<i>Shahnoza Muhammadiyeva</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutqiy faoliyatni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	205
<i>Shopulatova Nasiba Umirovna</i>	
Yuqori intensivlikdagi atsiklik yuklamalar ta'sirida futbolchilar organizmi funksional holatining yoshga oid xususiyatlari.....	208
<i>Shukurova Sayyora Sa'dullaevna, Kadirov Abdurashid</i>	
Talabalarda badiiy did va estetik tarbiyasini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	211
<i>Temirov Murodjon Anvarovich</i>	
The Role of Authentic Materials in Teaching English for Specific Purposes: Implications for Tourism Students.....	215
<i>Toshmamatova Marjona Olimjon kizi</i>	
Neyrokognitiv rivojlanish va bolalarning maktabga psixologik tayyorgarligi o'rtasidagi bog'liqlik	220
<i>Toshpo'latova Mahina Farxod qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda terminologik tafakkurni rivojlantirishning nazariy asoslari	224
<i>Umaraliyeva Shahlo Sayfullo qizi</i>	
Artistic Pedagogy as a Basis for Developing Spiritual-Communicative Culture in Student Youth: Pedagogical Foundations	228
<i>Umarova Malika Khisabidinovna, Orifjonova Kamolabonu Kozimbek qizi</i>	
Pragmatic Competence and Cultural Adaptation in EFL Contexts: Challenges and Pedagogical Implications.....	232
<i>Veronica Khatamova</i>	
Ta'lim tojik tilida olib boriladigan maktablarda morfologiya o'qitish muammosi	236
<i>Xojiyeva Iroda Zokirjon qizi</i>	
Innovatsion yondashuv asosida "Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish" modulini o'qitish metodikasi muammo sifatida	240
<i>Zaxro Yo'ldashovna Shanasirova</i>	
Interaktiv topshiriqlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining chet tiliga bo'lgan qiziqishlarini individuallashtirish	246
<i>Nishonova Gulchehra Ravshanjon qizi</i>	
The Role of Project-Based Learning and Artificial Intelligence Technologies in Enhancing Foreign Language Students' Academic Achievement and Motivation.....	250
<i>Olimov Sh. Sh., Zaripov K. Ya.</i>	
Mechanisms for Assessing Academic Achievements in the Finnish Education System and the Possibility of their Adaptation In Schools In Uzbekistan	254
<i>Saytbekova Svetlana Saylaubaevna</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	257
<i>Xoldorova Mashxura G'ulomovna</i>	
Finlyandiya ta'lim tizimida o'quvchilarning o'zlashtirishini baholash mexanizmlari va ularni O'zbekiston maktablarida qo'llash istiqbollari.....	260
<i>Xudaybergenova Zuxra Isakovna</i>	
Jadidchilik harakati va uning pedagogik-ijtimoiy mohiyati hamda tamoyillari	263
<i>Yusupov Ma'mur Ma'rufovich</i>	
Проблемы нравственного воспитания личности в произведениях В. Распутина.....	269
<i>Рахимова Шахзода Равшановна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik omillari	273
<i>Imamova Nasiba Xurramovna</i>	

Bo'lajak biologiya o'qituvchilarida tolerantlik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari	276
Xidirov Faxriddin Fozilovich	
Транслингвальные практики русскоязычных мигрантов в условиях многоязычной среды	280
Рахмонова Нилуфар Уткир кизи	

BO'LAJAK PEDAGOGLARNING METAKOGNITIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Nosirova Ra'no Xamidovna

Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida dotsenti
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD
Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya: Maqolada oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning metakognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini ilmiy asosda tahlil qilingan. Tadqiqot davomida o'quv-adaptiv muhitda talabalar uchraydigan tipik kasbiy-kognitiv xatolar, ularning kelib chiqish omillari hamda pedagogik faoliyat samaradorligiga ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, mazkur xatolarni bartaraf etishga qaratilgan mualliflik metodologiyasi va "Stop-and-Think" modeli asosida reflektiv yondashuv mexanizmlari ishlab chiqilgan. Maqolada STEAM-texnologiyalar, raqamli didaktika vositalari hamda proaktiv rejalashtirish elementlarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish orqali bo'lajak tarbiyachilarning mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv va kasbiy refleksiya ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari pedagogik ta'lim klasteri sharoitida metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish ta'lim sifati va kasbiy moslashuv samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: metakognitiv kompetensiya, kognitiv xatolar, "Stop-and-Think" modeli, STEAM-texnologiyalar, raqamli didaktika, reflektiv tahlil, ta'lim klasteri, proaktiv rejalashtirish, pedagogik innovatsiyalar, adaptiv ta'lim muhiti.

Abstract: The article scientifically analyzes the theoretical and practical aspects of developing metacognitive competencies of future educators in the process of higher pedagogical education. The study examines typical professional cognitive errors encountered by students in an adaptive learning environment, their underlying causes, and their impact on the effectiveness of pedagogical activity. In addition, reflective approach mechanisms based on the author's methodology and the "Stop-and-Think" model aimed at eliminating these errors are presented. The article highlights the opportunities for enhancing independent thinking, analytical approach, and professional reflection skills of future educators through the integration of STEAM technologies, digital didactics tools, and proactive planning elements into the educational process. The research findings demonstrate that the development of metacognitive competencies within the framework of an educational cluster contributes to improving the quality of education and the effectiveness of professional adaptation.

Key words: metacognitive competence, cognitive errors, "Stop-and-Think" model, STEAM technologies, digital didactics, reflective analysis, educational cluster, proactive planning, pedagogical innovations, adaptive learning environment.

Аннотация: В статье научно проанализированы теоретические и практические аспекты развития метакогнитивных компетенций будущих воспитателей в процессе высшего педагогического образования. В ходе исследования изучены типичные профессионально-когнитивные ошибки, возникающие у студентов в учебно-адаптивной среде, их причины и влияние на эффективность педагогической деятельности. Кроме того, разработаны механизмы рефлексивного подхода на основе авторской методологии и модели "Stop-and-Think", направленные на устранение данных ошибок. В статье раскрываются возможности развития навыков самостоятельного мышления, аналитического подхода и профессиональной рефлексии будущих воспитателей посредством интеграции STEAM-технологий, средств цифровой дидактики и элементов проактивного планирования в образовательный процесс. Результаты исследования показывают, что формирование метакогнитивных компетенций в условиях педагогического образовательного кластера способствует повышению качества образования и эффективности профессиональной адаптации.

Ключевые слова: метакогнитивная компетенция, когнитивные ошибки, модель "Stop-and-Think", STEAM-технологии, цифровая дидактика, рефлексивный анализ, образовательный кластер, проактивное планирование, педагогические инновации, адаптивная образовательная среда.

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini tubdan transformatsiyalash va pedagog kadrlarning kasbiy mahoratini muttasil oshirib borish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi ^[1]. Mazkur vazifalarni amaliyotga joriy etish bevosita maktabgacha ta'lim tashkilotlarining asosiy dasturi hisoblangan "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi talablariga to'liq mos keladi ^[2].

Bugungi kun tarbiyachisi shunchaki tayyor bilimlarni retranslyatsiya qiluvchi subyekt emas, balki bolaning kognitiv va ijodiy rivojlanish trayektoriyasini loyihalashtiruvchi “kognitiv arxitektor” bo'lishi lozim. Bu esa oliy ta'lim jarayonida talabalarning nafaqat kasbiy bilimini, balki o'z fikrlash faoliyatini boshqarish, tahlil qilish va korreksiyalash qobiliyati – metakognitiv kompetensiyasini rivojlantirishni taqozo etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bo'lajak pedagoglarning metakognitiv kompetensiyasini rivojlantirish jarayoni nafaqat ijobiy yutuqlarni qayd etish, balki kasbiy faoliyatda uchraydigan kognitiv xatolarni anglash va ularni bartaraf etishning metakognitiv algoritmlarini ham o'z ichiga oladi. Metakognitiv yondashuv pedagogika va psixologiya fanlarida John Flavell tomonidan ilmiy muomalaga kiritilgan bo'lib, u “fikrlash haqida fikrlash” yoki kognitiv jarayonlarni ongli boshqarish sifatida talqin etiladi ^[3].

Oliy ta'limda o'z-o'zini tartibga solish modelini tadqiq etgan Barry Zimmerman va Monique Boekaerts ishlarida metakognitiv nazorat talabaning mustaqil ta'lim olish trayektoriyasini belgilashi isbotlangan ^[4].

Rossiyalik olimlardan Aleksey Viktorovich Karpov refleksivlikning kasbiy shakllanishdagi o'rnini ochib bergan bo'lsa, Lev Vygotskiyning “Yaqin rivojlanish zonasi” (ZPD) konsepsiyasi bugungi kunda didaktik skafolding va “Nudge” (metodik turtki) texnologiyalarining fundamental asosi bo'lib xizmat qilmoqda ^[5].

Biroq, oliy pedagogik ta'limda talabalarning metakognitiv kompetensiyalarini rivojlantirish hamda maktabgacha ta'lim tizimida STEAM texnologiyalarini tatbiq etish mexanizmlari yaxlit didaktik tizim sifatida o'zaro integratsiyalashgan holda yetarli darajada tadqiq etilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tizimli-strukturaviy, qiyosiy-pedagogik tahlil, klasterli yondashuv, pedagogik model-lashtirish, shuningdek, o'quv-adaptiv muhitda talabalarning mustaqil faoliyatini uzluksiz kuzatish (monitoring) hamda mualliflik keyslari metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida o'quv-adaptiv muhitda talabalarning mustaqil faoliyati kuzatilganda, ularning kasbiy shakllanishiga to'sqinlik qiluvchi bir qator tipik kognitiv xatolar (to'siqlar) aniqlandi. Mazkur xatolarni bartaraf etish maqsadida mualliflik metodikasiga asoslangan korreksiyalash algoritmlari ishlab chiqildi.

Stop-and-Think mexanizmi talabada metakognitiv nazorat funksiyasini faollashtiradi. Impulsivlikni metodik tahlil bilan almashtirish orqali talaba proaktiv rejalashtirishni o'rganadi hamda emotsional barqarorlikka erishadi. Korreksion Nudge (metodik turtki) yondashuvida talaba yo'l qo'ygan kognitiv xato pedagog tomonidan bevosita ko'rsatib berilmaydi. Buning o'rniga diagnostik savollar va vizual ishoralar (triggerlar) orqali talaba o'zining mantiqiy xatosini mustaqil ravishda identifikatsiya qiladi. Desentratsiya effekti esa “egotsentrik proyeksiya”ni bartaraf etish orqali talabaga “bolaga yo'naltirilgan ta'lim” (Child-centered education) tamoyillarini ichki e'tiqod sifatida qabul qilish imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bo'lajak pedagoglarda fanlararo bog'lanish (Cross-curricular links) ko'nikmasini rivojlantirish hamda ta'lim mazmunini integratsiyalash maqsadida biz tomonimizdan “Ertakdagi raqamlar” mualliflik metodi ishlab chiqildi. Ushbu metodda an'anaviy “Uycha” (“Teremok”) ertagining matematik va konstruktiv transformatsiyasi talabdan yuqori darajadagi kognitiv refleksiyani talab qiladi. Syujetli-mantiqiy modellashtirish jarayonida matematika va sahnalashtirish integratsiyasi amalga oshirildi. Pedagogik vaziyat sifatida “Bir” sonining uychada o'tirishi hamda kelgan “Ikki” sonining o'zini tanishtirish jarayonida nafaqat she'riy matndan foydalanishi, balki o'zining matematik tarkibini ($1+1=2$) sahna harakati orqali vizuallashtirishi tashkil etildi. Mazkur jarayonda metakognitiv trigger sifatida talaba o'ziga quyidagi refleksiv savolni beradi: “Qanday qilsam, bola “Bir” va “Ikki” sonlari o'rtasidagi mantiqiy bog'liqlikni yaxlit anglaydi?”.

Konstruktiv-muhandislik faoliyatida matematika va geometriya sintezi asosida raqamlar soni ortib borgani sari (3, 4, 5...) uycha ertagining hajmi, geometrik shakli hamda statik barqarorligi o'zgarishi talab etildi. Metakognitiv nazorat (monitoring) jarayonida talaba uycha konstruksiyasi deformatsiyaga uchrayotgan holatda o'zining mantiqiy-muhandislik xatosini mustaqil ravishda tahlil qiladi va “Nima uchun beshinchi raqam qo'shilganda konstruksiya bardosh bermedi? Loyihaning qaysi nuqtasini (re-design) mustahkamlashim kerak?” kabi refleksiv savollar orqali muammoning yechimini izlaydi.\

Chirchiq davlat pedagogika universiteti qoshidagi bog'cha-laboratoriya (didaktik maydon) sharoitida o'tkazilgan tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalar tomonidan sahnalashtirilgan “integratsion uycha” ertagi doirasida metakognitiv zanjirning namoyon bo'lish xususiyatlari o'rganilganda, bo'lajak pedagoglarda ta'lim mazmunini yosh guruhlariga mos ravishda didaktik adaptatsiya qilish (moslashtirish) qobiliyati shakllanganligi kuzatildi. Zero, kichik guruhlarda (3–4 yosh) asosiy urg'u vizual metakognitsiyani faollashtirishga qaratilgan

bo'lsa, tayyorlov guruhlarida (6–7 yosh) murakkab lingvistik-semantik sintez hamda tizimli mantiqiy fikrlashni rivojlantirish ustuvor ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot va didaktik tahlillar natijasida quyidagi xulosalarga kelindi: bo'lajak pedagoglarning metakognitiv kompetensiyasini rivojlantirish ularning kasbiy faoliyatdagi impulsivlik va rigidlik kabi kognitiv to'siqlarini minimallashtiradi. "Uycha ertagi"ning integratsion mualliflik texnologiyasi STEAM yondashuvining badiiy-estetik (Art), matematik (Mathematics) hamda lingvistik komponentlarini pedagogik sintez qilish orqali talabani ijrochi o'qituvchidan "kognitiv arxitektori" darajasiga ko'taradi. Tadqiqotda qo'llanilgan to'rtta metodik indikator talabani nafaqat bilimni, balki fikrlash jarayoni ustidan nazorat qilish (Self-regulation) qobiliyatini ham obyektiv baholash imkonini berdi. Bu esa taklif etilayotgan modelning oliy ta'lim amaliyotidagi funksional barqarorligini tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 5-fevraldagi "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-19-son farmoni. www.lex.uz/uz/docs/-8037353
2. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. – T.: MTTV, 2022.
3. Flavell J. H. Metacognition and cognitive monitoring: a new area of cognitive-developmental inquiry // *American psychologist*. – 1979. – Vol. 34. – No. 10. – Pp. 906–911.
4. Zimmerman B. J. Becoming a self-regulated learner: an overview // *educational psychologist*. – 2002. – vol. 37. – no. 2. – pp. 64–70.
5. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов деятельности. – М.: Институт психологии РАН, 2004. – 424 с.
6. Hamidovna N. R. Preparation of children in schools by making technological techniques in pre-school education // *European journal of research and reflection in educational sciences*. – 2020. – Vol. 8. – No. 2. – Pp. 120–124.
7. Nosirova R. K. Methodology for teaching outdoor games in preschool Institutions // *Academic research in educational sciences*. – 2020. – Vol. 1. – No. 4.
8. Teshabayeva Z., Nosirova R. Effect of polyphenols on the hemostatic system in rats with streptozotocin-induced type ii diabetes // *Biomedical and pharmacology journal*. – 2025. – Vol. 18. – No. 4.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.